

Handläggare: Per Owe Molander
Telefon: 08-508 28 918

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2011-09-27 p.

Stockholms miljöprogram 2012-2015

Remiss från kommunstyrelsen. Dnr: 303-1207/2010.

Förvaltningens förslag till beslut

1. Tillstyrka remissen med de synpunkter som anförs i detta tjänsteutlåtande samt med de förslag till justeringar och kompletteringar som framgår av bilaga 1.
2. Justera beslutet omedelbart.

Gunnar Söderholm
Förvaltningsdirektör

Ulf Mohlander
Enhetschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat förslaget ”Stockholms miljöprogram 2012-2015” till miljö- och hälsoskyddsnämnden för synpunkter. Förslaget till miljöprogram har tagits fram i samarbete med förvaltningar och bolag inom staden. Förslaget bygger vidare på nuvarande miljöprogram ”Stockholms miljöprogram 2008-2011”.

Miljöförvaltningen är positiv till förslaget till miljöprogram för Stockholms stad. Förslaget har i stort en hög ambition motsvarande den i nuvarande program, men i vissa fall behövs vissa kompletteringar eller justeringar.

Miljöförvaltningens svar på remissen består av, dels detta tjänsteutlåtande dels av en bilaga med detaljerade och konkreta förslag till justeringar och kompletteringar av texterna i programmet. I tjänsteutlåtandet framförs principiella synpunkter på

miljöprogrammets innehåll samt kommentarer eller förklaringar till de förändringar som föreslås i bilagan och som är av större betydelse. I bilagan framgår vilka ändringar förvaltningen föreslår bör göras i miljöprogrammet.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat förslaget ”Stockholms miljöprogram 2012-2015” till miljö- och hälsoskyddsnämnden för synpunkter senast den 30 september 2011. Övriga remissinstanser inom staden är samtliga stadsdels- och facknämnder samt kommunala bolag. Därutöver har remissen skickats ut till några externa intressenter.

Kommunstyrelsen gavs i budget för 2011 uppdrag att ta fram ett förslag till miljöprogram för perioden 2011-2015. Förslaget till miljöprogram har tagits fram i samarbete med förvaltningar och bolag inom staden. Förslaget bygger vidare på nuvarande miljöprogram ”Stockholms miljöprogram 2008-2011”.

Stadsledningskontoret föreslår i sitt tjänsteutlåtande att det kompletterande *sjunde* kapitlet till Stockholm stads miljöprogram 2008-2011, som kommunfullmäktige antog 2010-12-13, ska utgå som styrdokument då inriktningen i tillämpliga delar har arbetats in i det programförslaget.

Ärendet

Förslaget till Miljöprogram för Stockholms stad 2012-2015 innehåller sex inriktningsmål samt 29 delmål. Det i budget beskrivna verksamhetsområdesmålet ”Stadens livsmiljö ska vara hållbar” bryts genom inriktnings- och delmål ned till greppbara och uppföljbara mål. Programmet pekar ut uppföljningsansvariga nämnder och bolag och lämnar förslag på indikatorer för uppföljning av delmålen.

Inriktningsmålen beskriver fundamentet i en hållbar stadsutveckling, utifrån miljöaspekterna i hållbarhetstemat. Inriktningsmålen identifierar inom vilka områden staden ska fokusera sina insatser:

- Miljöeffektiva transporter
- Giftfria varor och byggnader
- Hållbar energianvändning
- Hållbar användning av mark- och vatten
- Miljöeffektiv avfallshantering
- Sund inomhusmiljö

Ansvar för genomförandet av miljöprogrammets 29 delmål åvilar samtliga stadens nämnder och styrelser. Dessa förväntas ta fram, alternativt uppdatera, befintliga miljöhandlingsplaner utifrån miljöprogram 2012- 2015.

Kommunstyrelsen har det övergripande uppföljningsansvaret för programmet och bär därmed rapporteringsansvaret till kommunfullmäktige. Uppföljningsansvaret för delmålen fördelas på specifika nämnder och styrelser. Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslås få eget uppföljningsansvar för sex delmål samt delat ansvar för ytterligare tio delmål.

Miljöprogrammets genomförande och uppföljning ska integreras i stadens system för integrerad ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi, förkortat ILS.

Med förslaget till miljöprogram följer två bilagor. Bilagan med indikatorer innehåller förslag till uppföljningsmått som nämnder och styrelser med utpekat ansvar kan använda sig av för att följa upp delmålen. Ytterligare en bilaga kompletterar faktaunderlag samt ger en nationell och internationell utblick kring målområdet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Enheten för miljöanalys som samordnat remissen och sammanställt förvaltningens synpunkter.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Miljöförvaltningens svar på remissen består av två delar, dels av detta tjänsteutlåtande dels av en bilaga med detaljerade och konkreta förslag till justeringar och kompletteringar av texterna i programmet. I tjänsteutlåtandet framförs principiella synpunkter på miljöprogrammets innehåll samt kommentarer eller förklaringar till de förändringar som föreslås i bilagan och som är av större betydelse. I bilagan framgår vilka ändringar förvaltningen föreslår bör göras i miljöprogrammet. Strykningar har markerats och förslag till ny text har lagts in.

Sidhänvisningarna i de följande avsnitten hänvisar till miljöförvaltningens förslag till justeringar och kommentarer i bilaga 1.

Övergripande

Miljöförvaltningen är positiv till förslaget till miljöprogram för Stockholms stad. Förslaget har i stort en hög ambition motsvarande den i nuvarande program, men vissa kompletteringar eller justeringar behöver göras.

Uppföljning

I stadsledningskontorets tjänsteutlåtande föreslås att uppföljningsansvariga nämnder eller styrelser fastställer indikatorer i verksamhetsplan. Detta innebär att indikatorerna finns på plats tidigast till år 2013. Miljöförvaltningen menar att detta medför en onödig fördröjning av uppföljningen. Med hänvisning till att indikatorerna redan processats under framtagandet av miljöprogrammet samt i samband med remissen bör indikatorerna fastställas och integreras i ledningssystemet redan i samband med tertialrapport 1, år 2012.

Indikatorer

En utgångspunkt vid framtagande av miljöprogrammet är att indikatorer som används för uppföljning av det gällande Miljöprogrammet bör återanvändas när det är lämpligt för att behålla fortsatt kontinuitet i uppföljningen. Detta har också skett i stor utsträckning. I vissa fall har det dock varit nödvändigt att formulera nya indikatorer. För att skapa en bättre tydlighet inför nämndernas och styrelsernas arbete med att fastställa indikatorer föreslår förvaltningen att indikatorerna kompletteras med en upplysning om indikatorerna används för uppföljning av nuvarande miljöprogram eller om indikatorn är ny och saknar tidigare data. Detta kan beskrivas i text eller genom att redovisa ett diagram med data för de senaste åren i de fall sådana finns. I bilaga 1, sidan 35 redovisas ett exempel på detta för indikator 1.2.1. Miljöförvaltningen bistår gärna med att göra en sådan komplettering av indikatorsammanställningen om uppdrag ges.

Vid uppföljningen av det nuvarande miljöprogrammet har det skapat problem att Kommunfullmäktige inte också fastställde indikatorerna, utan att dessa skulle beslutas av respektive uppföljningsansvarig nämnd. Det har därmed kommit att bli en blandning mellan Kommunfullmäktige-indikatorer och nämnd-indikatorer. Det har skapat en osäkerhet om vilka indikatorer som faktiskt har varit beslutade. Det har även funnits en sammanblandning av uppföljningar som är stadsövergripande och sådana uppföljningar som bara rör den egna nämndens mål. ILS-systemet är inte heller anpassat för den här typen av indikatorer av olika valör. Nämndindikatorerna kan inte ses av alla.

Det är därför viktigt att göra tydligt vem en indikator gäller och vilket syfte som gäller för denna. Det bör i Kommunstyrelsens förslag till Kommunfullmäktige tydligt framgå att den i bilagan redovisade indikatorerna är i varje fall starkt vägledande och allra helst beslutade direkt av fullmäktige.

Synpunkter på miljöprogrammets inledning

Miljöhandlingsplaner

I inledningen och i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande föreslås att ”Samtliga nämnder och styrelser har också att utifrån miljöprogram 2012- 2015 att klarlägga sin egen miljöpåverkan och beskriva åtgärder för att minska densamma i en miljöhandlingsplan”. Förvaltningen anser att detta är bra men att det väcker vissa frågor om hur det praktiskt ska genomföras och hur dokumenten ska integreras i ledningssystemet. Det är angeläget att kommunstyrelsen preciserar detta uppdrag och tar fram en instruktion för vad uppdraget innebär.

Uppföljningsansvar

När det gäller uppföljningsansvaret pekas för samtliga delmål flera nämnder ut som berörda. Av det skälet är det logiskt att det i programmet tydliggörs att den uppföljningsansvarige nämnden alltid, men i den grad det behövs, samverkar med övriga berörda parter. Detta bör stå i en samlad anvisning, men också framgå i miljöprogrammets inledning, enligt förslag i bilaga 1, sid 4.

I inledningen bör också framgå att indikatorerna kontinuerligt bör utvärderas vid behov kompletteras eller förbättras om de inte bedöms vara fullgoda eller ändamålsenliga för uppföljningen, se förslag i bilaga 1, sid 4. Det kan också vara lämpligt att under programperioden utreda möjligheten att utveckla målvärden för respektive indikator.

Kommunikation

Inledningen bör också innehålla information hur miljöprogrammet kommuniceras till allmänhet, beslutsfattare och andra intressenter, enligt förslag i bilaga 1 (sid 5). Det vore en fördel om man redan i programmet informerar om miljöbarometern där miljöprogrammet och uppföljningen av detta redovisas jämte annan information om miljötillståndet i Stockholm.

Synpunkter på miljöprogrammets målområden

1 Miljöeffektiva transporter

Inom målområdet används begreppen hållbara, miljöbränsle, förnyelsebara, förnybara samt drivmedel och bränsle blandat men med samma betydelse. Förvaltningen har i bilagan föreslagit en mer konsekvent användning av begreppen. Termen miljöfordon bör användas om både lätta och tunga fordon avses.

Delmål 1.2, sid 8, punkt 3. Här föreslås en sänkning för upphandlade transporttjänster till 45 % vilket innebär att målet medger en minskning då 50 % används i upphandlingar idag. Några exempel på vad som tillämpas idag är bl.a.

- Taxiresor i tjänsten: Minst 50 % av resorna ska genomföras med förnybara drivmedel senast vid utgång 2011 och under avtalsperioden ska andelen miljöbilar uppgå till 100 %.
- Persontransporter: Vid avtalsstart ska 30% av transportererna genomföras med förnybara drivmedel och vid avtalets utgång 50%.

Förvaltningen föreslår därför att punktsatsen ändras till:

- Upphandlade transporttjänster bör till minst 55 % utföras med miljöfordon.

Indikator 1.3.5, sid 36. Växthusgasutsläpp från trafiken, bör flyttas till kapitel 3, energiavsnittet då växthusgasproblematiken hanteras där.

2 Giffria varor och byggnader

Delmål 2.1 och 2.2, sid 13. Vid en granskning av målområde 2 utifrån de krav som ställs i Handlingsplaner för Norra Djurgårdsstadens (NDS) olika etapper kan det konstateras att målen i huvudsak harmoniserar bra mellan Stadens miljöprogram och NDS. I nedanstående fall föreslås en komplettering i bilagan för att målen i miljöprogrammet ska stå i samklang med kraven i NDS.

- I remissförslaget anges att Miljöstyrningsrådets upphandlingskriterier och Byggvarubedömningens kriterier ska vara *vägledande*. I de detaljerade kraven som finns i handlingsplanerna för Norra Djurgårdsstaden anges att BASTAs (byggbranschens egen databas med produkter som klarar kraven med avseende på miljö- och hälsofarlighet), *ska klaras*. Förvaltningen anser därför att en hänvisning bör göras till både BASTA och Byggvarubedömningen i miljöprogrammet.
- I remissförslaget används begreppet ”undvikas” avseende PVC-material och tappvattenledningar av koppar. Förvaltningen föreslår att dessa material, i enlighet med NDS, inte ska användas där fullvärdiga alternativ finns.

Delmål 2.1 och indikator 2.1.1, sid. 13 respektive sid. 39.

Förvaltningen anser att delmålet ”Innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor ska minska” är bra men vill påpeka att det inte är självklart hur

målet ska tillämpas och att kommunstyrelsen bör ge styrelser och nämnder anvisningar och stöd för uppföljningen av målet.

Detta gäller särskilt eftersom nyckeltalets (2.2.1) beskrivning är inte entydig. Ett stort antal upphandlingar kommer att hamna i en gråzon av olika skäl. Det är därför inte självklart om en viss upphandling har skett i enlighet med delmålet eller inte, utan det krävs en särskild bedömning i varje fall. En sådan bedömning kan göras på olika sätt. Miljöförvaltningen förordar att varje upphandlare i samband med upphandlingen svarar på om miljöprogrammets riktlinjer för upphandling är tillämpliga och om och i så fall hur hänsyn tagits till dessa. Detta kräver utarbetande av nya rutiner för denna redovisning, något som kan anses ingå i delmålets formulering om att ”ha rutiner för uppföljning av ställda krav vid upphandling”. För att kvalitetssäkra denna bedömning bör Kommunstyrelsen i egenskap av delmålsansvarig nämnd uppdras att göra stickprovsvisa uppföljningar av nämnders och styrelsers upphandlingar.

3 Hållbar energianvändning

Delmål 3.5, sid. 18. För att det målet ”mycket stora ombyggnader” ska bli strängare än den lägre nivån kompletteras kravet och den andra punktsatsen bör ha lydelsen:

- Vid mycket stora ombyggnader där renoveringskostnaden överstiger 40 procent av byggnadens värde ska energianvändningen i byggnaden reduceras med minst 50 %, dock så att energianvändningen blir som högst enligt BBR:s nybyggnadsnorm. På längre sikt eftersträvas en minskning till högst 60 kWh/m².

Indikator 3.2.1, sid 41. Elanvändning per m²/år i stadens nämnder och styrelser. Förvaltningen föreslår att indikatorn ändras till:

3.2.1. Mängden köpt el i kWh/år i stadens nämnder och styrelser.

Anledningen till detta är att eftersom dividenden kan vara olika typer av areaberäkning t.ex. LOA, BOA eller BRA blir det inte jämförbara kvoter, och el som inte är relaterad till byggnader kommer inte med i rapporteringen (eller slås ut på kvadratmetrar utan att vara relaterade dit). Förvaltningens erfarenheter är att anlitate konsulter fått lägga ner mycket arbete för att få fram tillförlitliga siffror angående vad elen används till. Beträffande areor är det betydligt svårare. Förvaltningen har ägnat åtskilliga sammanträden med stadens sex fastighetsbolag för att försöka ta fram en gemensam syn på hur areor ska beräknas. Dessutom skiljer det stort på vilken elanvändning det är i ett kontor, skola och garage, men

dessa kan förekomma i samma byggnad. Kontentan blir en meningslös kvot enligt nuvarande förslag.

Indikator 3.4.1, sid. 41. I mätmetoden anges att viktning av fastighetsel ska ske enligt BBR 18. Viktning av el enligt BBR sker idag endast vid eluppvärmda byggnader med en faktor 2 och då uppräknas bara den del av elen som används för uppvärmning. Övrig fastighetsel, så som belysning, hissar, fläktar m m uppgår för bostadshus till ca 15 kWh/m² och för kontorshus upp mot 40 kWh/m². Om även denna del skulle uppräknas med en faktor 2 skulle det ge helt orimliga resultat och energimålen i staden om 55 kWh/m² skulle inte kunna uppnås ens vid mycket energieffektiva byggnader.

Förvaltningen föreslår därför att Boverkets beräkningsmetoder även ska gälla för miljöprogrammet och som således inte bör omfatta all fastighetsel. Formuleringen bör vara att ” I elvärmda hus, enligt Boverkets definition, bör en faktor 2 tillämpas vid viktningen av fastighetselen.”

4 Hållbar användning av mark- och vatten

Övergripande

Stockholm utmärker sig bland andra huvudstäder för att vara grön och rik på vatten. Staden har höga naturvärden som starkt bidrar till stadens attraktivitet, en av de ekosystemtjänster som genereras av biologisk mångfald. Stora delar av stadens naturområden och gröna parker är också lättillgängliga för många. Detta är kvaliteter vars betydelse för människans välfärd uppmärksammas alltmer över hela världen. Samtidigt ökar kunskaperna om och allvaret kring situationen för den biologiska mångfalden. Insikterna återspeglas i flera internationella och nationella mål och strategier. Nu senast i EU:s strategi för biologisk mångfald och i förslag till reviderat svenskt miljömålssystem. Detta bör återspeglas bättre även i Stockholms stads reviderade miljöprogram. Det kan göras genom tillägg enligt förslag i bilaga 1 (sid 4 respektive 20).

För att öka tydligheten kring vad detta målområde handlar om och för att delmålen ska förstås och uppfattas som relevanta behövs i inledningen en kompletterande förklaring av den ekologiska bakgrunden – texten handlar nu nästan enbart om rekreation och hälsa. Exempelvis är det viktigt att kort beskriva vad nyckelbegreppet ”ekosystemtjänster” handlar om, varför en grönstruktur är ekologiskt viktigt och hur situationen för biologisk mångfald se ut . – Se förslag i bilaga 1, sid 20. I förslaget dyker ekosystemtjänstbegreppet upp först i delmålen och förklaring kommer så sent som i bilaga 3 (Mål, regleringar och fakta).

Miljöförvaltningen föreslår också ett förtydligande gällande tillgänglighetsmåten: ”För att grönområden ska användas regelbundet är det viktigt att de är tillgängliga. Forskning visar att de bör ligga 300 m från bostaden om de ska upplevas som tillgängliga för människor med genomsnittlig rörlighet. För att även tillgodose behoven för äldre, funktionshindrade och barn bör grönområdet ligga närmare bostaden, enligt samma princip, sannolikt 200 m.” Det överensstämmer också med gällande parkprogram och är den generella planeringsförutsättningen vid utarbetandet av nya planer. – Se förslag i bilaga 1, sid 20.

Delmål 4.1-4.6, sid 21-23. Uppföljningsansvar.

Förvaltningen föreslår, med de motiveringar som framgår av bilagan, att tillägg görs avseende uppföljningsansvar för nämnderna och styrelserna för alla delmålen under målområde 4.

Delmål 4.1 och 4.2, sid 21.

Miljöförvaltningen anser att det är mycket bra att förslaget behåller den ambitionsnivå som nuvarande miljöprogram har, detta genom två separata mål för att stärka och utveckla mark- och vattenområden med särskild betydelse för dels biologisk mångfald (4.1), dels rekreativa kvaliteter (4.2). Biologisk mångfald och rekreativskvaliteter kan sammanfalla men ibland också skilja sig åt. Detsamma gäller målgrupperna och de åtgärder som behövs för att uppnå målen. Vissa förtydligande behövs dock i preciseringen av delmål 4.1:

- Andra punkten, om att områden med högt värde skyddas: ”Skydd enligt miljöbalken bör prioriteras för de högsta värdena”. Miljöförvaltningens bedömning är att planinstrument som områdesbestämmelser eller detaljplan, som alternativa skydd för de högsta värdena, inte garanterar ett långsiktigt skydd för höga naturvärden på det sätt som miljöbalkens skyddsinstrument gör.
- Fjärde punkten, om intrång i kompenserbara områden: Se motsvarande punkt under delmål 4.2 - innebörden kompletteras så att det även under 4.1 framgår att ersättningen ska i första hand ske lokalt och i andra hand på annan plats.

Delmål 4.2, sid 21. Det saknas en beskrivning av ljudkvalitet. I texten nämns ord som fridfull och inslag av naturljud. Stöd för att behandla bulleraspekten finns bl.a. i Bullerdirektivet 2002/49/EG och i förordningen om omgivningsbuller SFS 2004:675. Dessa pekar särskilt ut att berörda myndigheter ska arbeta med så kallade tysta områden. Förvaltningen föreslår i enlighet med detta att preciseringarna kompletteras med en punktsats om buller:

- Bullret i park- och rekreationsområden inte ska öka. Staden ska arbeta för att minska omgivningsbullret och arbeta med så kallade tysta områden.

Delmål 4.3, sid 21. För att förtydliga vad delmålet handlar om samt för att bibehålla nuvarande ambitionsnivå bör delmålets formulering kompletteras så att det får följande lydelse:

”Intrång i övriga grön- och vattenområden minimeras och ersätts”.

Delmål 4.4, sid 22. Det är en välbehövlig aspekt som lyfts i det föreslagna delmålet med koppling till kommande klimatförändringar. Biologisk mångfald kan mycket riktigt vara ett verktyg för att buffra klimatförändringens effekter. Det bör dock förtydligas i preciseringen av delmålet att man i första hand ska eftersträva att långsiktigt nyttja och förstärka befintliga ekosystem och därmed bibehålla dem så att de kan fungera som resurs i klimatanpassningshänseende. Nyskapande av grönska och vattenmiljöer bör komplettera befintlig natur.

Delmål 4.5, sid 22. Det är bra att målets formulering förtydligar skötselns betydelse och att den ska inriktas på att stärka biologisk mångfald och rekreativa kvaliteter. Skötsel för att gynna biologisk mångfald stärker även andra ekosystemtjänster, utöver de rekreativa kvaliteterna, varför förvaltningen föreslår att målformuleringen ändras till:

4.5 Skötseln av grön- och vattenområden ska stärka biologisk mångfald och dess ekosystemtjänster.

Indikatorer till 4.5, sid 45. Förslaget innehåller endast ett förslag till indikator för uppföljning av delmålet vilket är otillräckligt för bedömning av miljöarbetet och miljösituationen. Förvaltningen föreslår att delmålet kompletteras med följande två indikatorer, som tidigare använts och för vilka en kort mätserie finns:

4.5.2 Andel öppna gräs- och våtmarker med bete av den totala gräs- och våtmarksarealen.

4.5.3 Areal mark per år där restaurering och nyskapande av ängar, betesmarker, våtmarker och andra kulturpräglade biotoper genomförs.

5 Miljöeffektiv avfallshantering

Det finns ett behov av att öka produktionen av biogas i Stockholm och en viktig åtgärd för att åstadkomma detta är att öka andelen av det matavfall som staden

samlar in. Miljömålsberedningen har i sitt delbetänkande ”Etappmål i miljömålsystemet”, SOU 2011:34, förslagit som etappmål att: ”Minst 40 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger behandlas biologiskt så att växtnäring och energi tas tillvara”. Miljömålsberedningens betänkande har nyligen varit ute på remiss och har ännu inte behandlats av riksdagen.

Delmål 5.3, sid 27. Förvaltningen föreslår i linje med detta att delmålet kompletteras med följande precisering:

- Staden ska främja produktion av biogas och öka andelen matavfall som samlas in.

6 Sund inomhusmiljö

Förvaltningen anser att texter och förslagen till delmål i avsnittet är bra och har inga kommentarer till dessa.

Däremot bör delmål 6.1 ”Inomhusmiljön ska bli bättre”, kompletteras med fler indikatorer. I remissförslaget föreslås endast en indikator avseende obligatorisk ventilationskontroll. Detta är inte tillräckligt för att delmålet ska kunna följas upp på ett tillfredsställande sätt. Förvaltningen föreslår följande tillägg, se bilaga 1, sid. 51:

6.1.2 Andel boende som ofta har besvär med näs- ögonirritationer generellt och där dessa besvär uppges vara relaterade till bostaden.

3 H-studien (Hälsomässigt Hållbara Hus) rekommenderade denna indikator och att den bör läggas till som fråga i medborgarenkäten ”Miljö och miljövanor i Stockholm”.

6.1.3 Andel boende som upplever besvär av fukt eller mögellukt.

I de tre senaste mätningarna av medborgarenkäten finns denna fråga med och uppföljning bakåt i tiden finns således redan. Upplevelse av ”elak lukt” pekas ut som en av de viktiga frågorna i BETSI, ELIB 1 och senast i Boverkets rapport om nytt miljömål för fukt och mögel i bostäder.

¹ BETSI: Byggnaders energianvändning, tekniska status och inomhusmiljö, ett projekt där Boverket har samlat in uppgifter om det svenska bostadsbeståndet med hjälp av besiktningar och mätningar i byggnader samt enkäter till boende. Resultaten från BETSI har jämförts med en motsvarande

6.1.4 Andel boende som upplever att bostaden har en bra termisk komfort sommar- som vintertid.

Förvaltningen anser att även denna fråga bör lyftas in i medborgarenkäten. Skälet är att 3H-rapporten visar på att de största försämringarna skett i bostadsbeståndet mellan åren 1991/93 och år 2005. Det finns även en farhåga att energieffektiviseringskraven kan orsaka ytterligare försämringar

Det skall anmärkas att förvaltningen är väl medveten om svårigheterna i att få representativa svar på frågor om människors upplevelse av inomhusmiljön. Det finns inga användbara objektiva indikatorer. Men det är enligt förvaltningen emellertid inte skäl att avstå från att följa upp viktiga hälsfaktorer i bostadsmiljön. Även om resultaten av uppföljningen kan bli svårtydda, ger de en antydning om läget och särskilt om man skapar tidsserier kan förändringarna över tid ge värdefull information. Men man skall självklart framhålla, att indikatorerna inte nödvändigtvis redovisar en sanning i en naturvetenskaplig mening, men de kan likväl vara en nyttig källa till reflektion.

Bilagor

1. Stockholms miljöprogram 2012-2015 – Miljöförvaltningens förslag till justeringar.

undersökning som utfördes 1988, ELIB, utförd av dåvarande Sveriges Institut för Byggnadsforskning (SIB)